Suomen Lentopalloliitto
ETR

Lentopalloerotuomarin peruskurssi

11.6.2016

Sisällysluettelo

1.Sisällysluettelo....3

2.LENTOPALLOEROTUOMARIN PERUSKURSSIN OHJELMA (Ohjeellinen)....4

3.SÄÄNNÖT....5

4.PÖYTÄKIRJAN TÄYTTÄMINEN....5

5.PELAAJIEN SIJOITTUMINEN....5

Pelaajien sijoittumisiin liittyviä harjoitustehtäviä....7

Edellisten harjoitustehtävien ratkaisu....9

6.KILPAILU- JA SARJAMÄÄRÄYKSET....11

7.RAJATUOMAREIDEN OPASTUS ENNEN PELIÄ....11

8.EROTUOMARIUS....13

Toiminta ottelun ulkopuolella....13

Toiminta ennen ottelua....15

Toiminta ottelun aikana....15

Toiminta ottelun jälkeen....18

Lopuksi....19

9.TUOMARISTO....20

Päätuomari....20

Verkkotuomari....21

Kirjuri....22

Rajatuomarit....23

10.UUDEN TUOMARIN AVUKSI....24

Ennen ottelupäivää....24

Ottelupäivänä....25

11.EROTUOMAREIDEN JATKOKOULUTUS....30

12.LINKIT....31

1. LENTOPALLOEROTUOMARIN PERUSKURSSIN OHJELMA (OHJEELLINEN)

1. KOULUTUSPÄIVÄ

1. Avaus **10 min**
- osanottajien luettelointi
- kurssimateriaalin jako

2. Yleistietoutta **10 min**
- erotuomariryhmän organisaatio
- alueen toiminta

3. Sääntöluento **210 min**
- säännöt
- pelaajien sijoittuminen

2. KOULUTUSPÄIVÄ

4. Kilpailu- ja sarjamääräykset **30 min**
- tulkintalinjat
- järjestäytymisohjeet

5. Rajatuomareiden opastus ennen peliä **20 min**

6. Pöytäkirjakortin täyttö **40 min**

7. Erotuomarius **30 min**
- erotuomareiden jatkokoulutus

8. Sääntökokeet **40 min**
- sääntökoe
- lisäkysymyksiä

9. Koekysymysten selvitys **20 min**

10. Loppukeskustelu **20 min**

---

yht. n. 7 h

2. SÄÄNNÖT

Voimassa olevat viralliset lentopallosäännöt löytyvät Lentopalloliiton nettisivuilta osoitteesta:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/kilpailusaannot-sarjamaaraykset-ja-poytakirjat/lentopallon-kv.-pelisaannot.html
Tietokoneella paremmin luettavaksi sopiva versio löytyy täältä:
http://www.keimolankaiku.fi/Lentis/Saannot/

3. PÖYTÄKIRJAN TÄYTTÄMINEN

Pienen pöytäkirjan täyttöohje löytyy Lentopalloliiton sivuilta osoitteesta:
http://www.lentopalloliitto.fi/media/lentopallon-tietopankki/erotuomarimateriaalit/poytakirjat/pienen-poytakirjan-tayttoohje-14-9-2014.pdf

4. PELAAJIEN SIJOITTUMINEN

Sääntökirjaa luettaessa ja sen sisältöä selvittäessä tulee ymmärtää siinä käytettyjen termien merkitys.

Pelaajien sijoittumisen kohdalla säännöt tuntevat termit **pelipaikkanumerointi** ja **pelaajan numerointi.** Näitä kahta termiä ei saa sekoittaa keskenään.

Pelipaikkanumerointi tarkoittaa kiinteästi, mutta näkymättömästi kenttään merkittyä numerointia. Näillä pelipaikoilla pelaajat pelin eri vaiheissa pelaavat (sääntö 7.4.1.1.-4.2.2.).

Pelaajanumerointi tarkoittaa pelaajien henkilökohtaisia numeroita, jotka selviävät pelaajien pelipaidoista, sekä ottelupöytäkirjan pelaajaluettelosta (sääntö 4.3.3.).

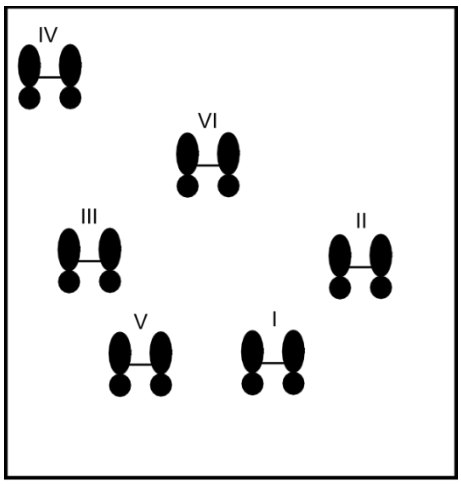
Pelipaikalla oleva pelaaja on viereisen (-ten) ja peräkkäin olevan pelaajan kanssa ns. pari keskenään. **Sijoittumisvirhe voi tapahtua ainoastaan näiden parin pelaajien kesken.**

Pelaajien keskinäinen sijoittuminen määräytyy heidän lattiaa koskevien (tai sitä viimeksi koskettaneiden) jalkateriensä mukaan (sääntö 7.4.3.).

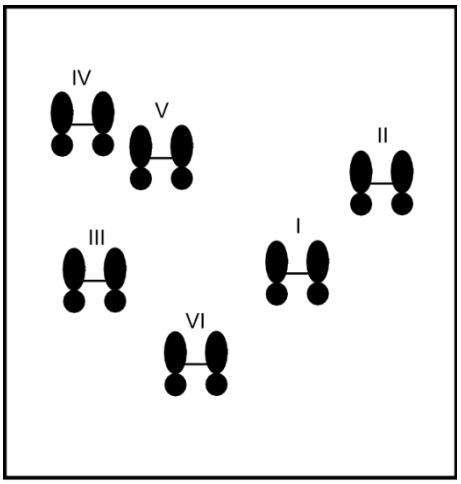
Alla olevassa piirroksessa nämä pelipaikkaparit ovat nuoliviivoin osoitetut. (Tässä on käytössä siis pelipaikkanumerointi.)

Pelaajien sijoittumisiin liittyviä harjoitustehtäviä

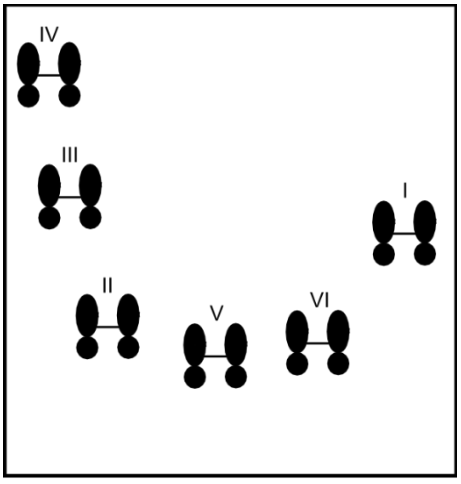
Harjoitustehtävissä on käytössä pelipaikkanumerointi

TEHTÄVÄ 1
Aloitushetkellä vastaanottavan joukkueen pelaajat ovat sijoittuneet kuvassa olevalla tavalla. Ovatko sijoittumiset oikein?

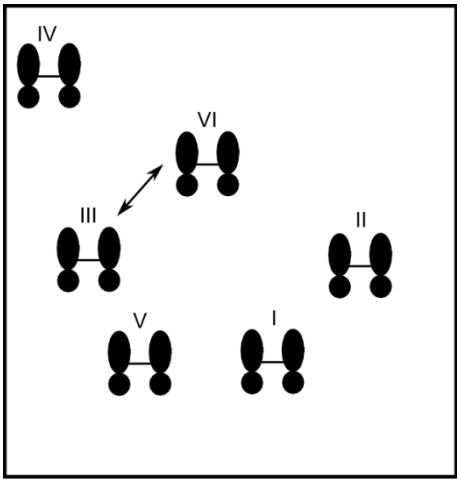

TEHTÄVÄ 2
Aloitushetkellä aloittavan joukkueen pelaajat ovat
sijoittuneet kuvassa olevalla tavalla.
Ovatko sijoittumiset oikein?

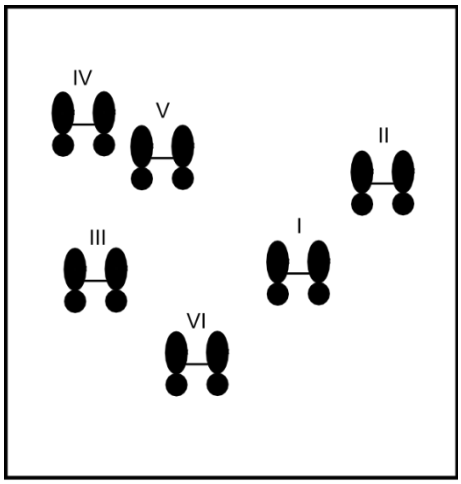

TEHTÄVÄ 3
Aloitushetkellä vastaanottavan joukkueen pelaajat ovat sijoittuneet kuvassa olevalla tavalla. Ovatko sijoittumiset oikein?

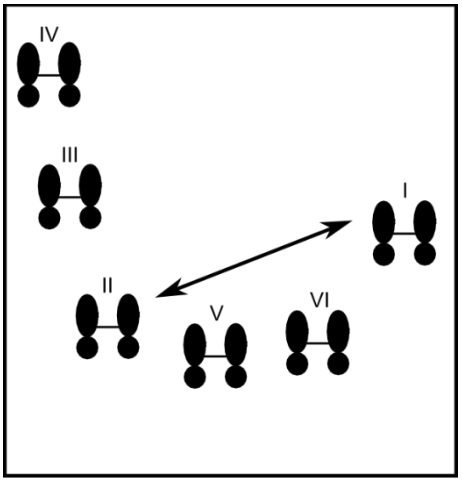
Edellisten harjoitustehtävien ratkaisu

TEHTÄVÄ 1
Yleinen alasarjojen virhe. IV-pelipaikalta tulee passari ja III pelipaikan pelaaja nousee nostamaan aloitusta laitaan. Koska kentän keskikohdalle jää suuri aukko, VI-pelipaikan pelaaja menee täyttämään tätä kohtaa.
Seuraus: III- ja VI-pelipaikan pelaajat, jotka ovat ns. pari keskenään, aiheuttavat syvyyssuunnassa sijoittumis-virheen (pelaajat osoitettu nuoliviivalla). Jotta tilanne olisi oikein, III-pelipaikan pelaajan tulisi olla lähempänä verkkoa (suunta osoitettu nuoliviivalla).

TEHTÄVÄ 2
Oikein, ei virhettä.

TEHTÄVÄ 3
Toinen yleinen virhe. Passari on IV paikalla, keskipelaaja III-paikalla ja yp II-paikalla. I-paikan pelaaja nousee vastaanottamaan lyhyttä syöttöä, mutta menee samalla toisessa laidassa olevan II-paikan pelaajan etupuolelle. Jotta tilanne olisi oikein, II-pelipaikan pelaajan tulisi olla lähempänä verkkoa.

5. KILPAILU- JA SARJAMÄÄRÄYKSET

Kilpailusäännöissä määritellään mm. pelaajien edustusoikeuksiin liittyviä asioita, ja ne löytyvät täältä:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/kilpailusaannot-sarjamaaraykset-ja-poytakirjat/liiton-kilpailusaannot.html

Sarjamääräyksissä puolestaan on paljon ottelutapahtumaan liittyviä sääntöjä, ja ne löytyvät täältä:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/kilpailusaannot-sarjamaaraykset-ja-poytakirjat/liiton-sarjamaaraykset.html

Erityisesti sarjamääräyksissä on paljon asioita, jotka tuomarin on tiedettävä kyetäkseen toimimaan tehtässään kunnolla.

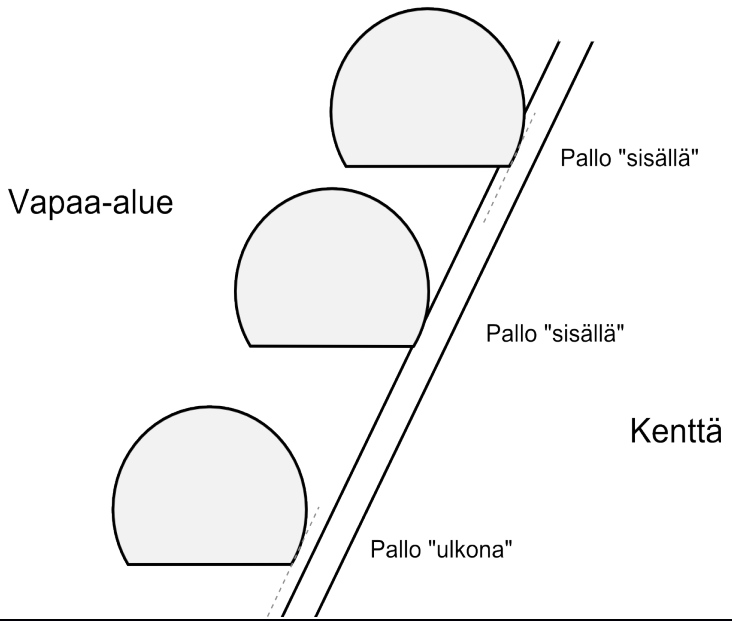
6. RAJATUOMAREIDEN OPASTUS ENNEN PELIÄ

Pidettävä aina ennen ottelun alkua
Käsiteltävät asiat, jos rajatuomarit ovat uusia:

- rajatuomareiden sijainti
- näytöt; pallo ulkona tai sisällä
- pallon osuminen antenniin verkon päällä tai verkossa
- antennin ylitys tai ohitus
- pallon osuminen johonkin esteeseen esim. kattoon
- aloitussyöttäjän jalkavirhe
- pallon koskeminen torjuntaan tai ulos menevässä paljossa hipaisu kenttäpelaajaan
- verkkomerkin ja antennin valvonta
- kannan ilmaisu mahdoton

Yleistä

- näytön muuttaminen (päätuomari)
- liikkuminen tarpeen mukaan
- ei olla pallopoikina
- ei jutella yleisön tai pelaajien kanssa
- selvät näytöt, lippu avonaisena
- puolueettomuus

Kuvassa pallo on kuvattu litistyneenä kenttää vasten, vastaavalla tavalla kuin säännöt asian määrättelevät.

7. EROTUOMARIUS

Lentopallo-ottelua johtaa erotuomari.
Tässä yksinkertaisessa lauseessa sana erotuomari kuvaa erästä urheilullista toimintaa.

Erotuomarius kokonaisuutena on laajempi ja monimuotoisempi asia kuin usein tiedostetaankaan.

Alla oleva kaavio kuvaa pelkistetysti erotuomaritoiminnan eri osa-alueita ns. erotuomariutta.

TOIMINTA OTTELUN ULKOPUOLELLA

TOIMINTA ENNEN OTTELUA

TOIMINTA OTTELUN AIKANA

TOIMINTA OTTELUN JÄLKEEN

Kaavio osoittaa selvästi kuinka laajasti erotuomaritoimintaan vakavasti suhtautuva joutuu asioihin paneutumaan myös ottelun ulkopuolella. Seuraavassa käsitellään perusteellisemmin näitä eri osa-alueita.

Toiminta ottelun ulkopuolella

Henkinen ja fyysinen valmius

Lentopallotuomarin liikkuminen on rajoitettua, varsinkin päätuomarin. Hänen on kyettävä olemaan paikallaan yli kaksikin tuntia vain lyhyisiin erätaukoihin tukeutuen. Keskittyminen otteluun on ensiarvoisen tärkeää. Kokenut tuomari kykenee hyvällä rutiinilla selviämään monesta tilanteesta paljon pienemmällä vaivalla kuin vasta uransa alussa oleva kollega, mutta jos keskittyminen pääsee herpaantumaan, ei menneistä vuosista ja otteluista enää ole apua. Sen vuoksi on tärkeää, että tuomari on riittävän hyvässä fyysisessä kunnossa kestämään pitkänkin ottelun rasituksen loppuun saakka. Usein juuri pitkät pelit ovat kaikkein tiukimpia ja aivan viimeiset pallot ratkaisevat koko ottelun tuloksen. Jos tuomari "nukahtaa" ratkaisevassa ottelupallossa, niin on varmaa, että hänen suorituksestaan muistetaan todennäköisesti vain se yksi pallo riippumatta siitä, miten hyvin hän on kenties edeltävän kaksituntisen pärjännyt.

Elämäntavoilla on vaikutus suoritukseen

Tuomarin on tunnettava vastuunsa ottelua kohtaan. Tuskin kukaan ilahtuu, jos ottelupaikalle kömpii väsynyt, vanhalta viinalta lemahtava ja selvästi aamuyön tunneille valvonut otus, jolla on kuitenkin pilli kaulassa ja tuomariasu yllään. Tuomarin on järjestettävä elämänsä siten, että hän kykenee ulkoisiltakin puitteilta saapumaan ottelupaikalle asiallisessa kunnossa ja luottamusta herättävänä.

Otteluun valmistautuminen ja keskittyminen

Valmistautumistavat ovat yksilöllisiä, ja kunkin täytyy itse löytää se tapa, joka juuri hänelle parhaiten sopii. Yksi käy aamulenkillä, toinen ottaa nokoset ennen peliä, kolmannelle käy jokin muu.

Ole ajoissa paikalla. Varaa riittävästi aikaa matkaan, joka ei aina suju yhtä hyvin kuin sillä edellisellä kerralla. Otteluun saapuessaan tuomari luo itsestään sille kerralle ensivaikutelman, ja myöhässä saapuneelle se harvemmin on positiivinen. Pääsarjoissa tuomariston täytyy olla pelipaikalla 1 tunti ennen ottelua. Muissa sarjoissa tällaista aikaa ei ole erikseen määritelty. Saliin tuomaristo menee kuitenkin yhdessä 30 minuuttia ennen ottelua, ja vasta tässä vaiheessa kuuluu olla tuomariasussa.

Ole aina täysillä "pelissä mukana". Ottelu on aina joukkueille tärkeä. He ovat harjoitelleet sitä varten, järjestäneet itselleen vapaata, kenties matkustaneet pitkänkin matkan päästä. Sellaisessa tilanteessa kukaan ei halua nähdä, että tuomarin ajatukset ovat jossain aivan muualla ja että hän muutenkin haluaisi mieluummin olla jossain toisaalla. Silloin kun ollaan pelissä, ollaan vain keskittyneenä pelissä ja hoidetaan se kunnolla.

Jos et pääse sinulle nimettyyn peliin, hoida sijainen ajoissa. Sijainen on aina helpompi löytää hyvissä ajoin etukäteen kuin viime tingassa. Ja vaikka sijaisen löytäminen sattuisikin olemaan nimeäjän vastuulla, niin arvosta hänenkin työtään ja anna hänelle riittävästi aikaa. Jos sairastut viime hetkellä pelipäivänä, niin ota välittömästi yhteyttä nimeäjään ja sopikaa menettelytavasta sijaisen löytämiseksi.

Suhtautuminen muihin tuomareihin

Varsinkin uran edetessä lentopallon kanssa tekemisissä olevat ihmiset tunnistavat kyllä tuomarit silloinkin, kun he eivät ole tuomaroimassa otteluita. Sen vuoksi on muistettava, että tuomari on tuomari myös muualla, ja hänen tekemisensä liitetään tuomariuteen. Tämän johdosta - ja muutenkin - vältetään arvostelemasta muiden tuomareiden toimintaa julkisesti, vaikka tilanne vaikuttaisikin virheelliseltä, sillä myös oma näkemyksesi saattaa olla virheellinen, tai perustua puutteellisiin tietoihin yms. Vältetään likaamasta omaa pesää ja pyritään puhaltamaan yhteiseen hiileen ja luomaan positiivinen ilmapiiri tuomarien kanssakäymiseen. Ei ajatella niin, että "teidän puolenne veneestä vuotaa", vaan ymmärretään se, että kaikki ovat yhteisesti toimimassa lentopalloilun hyväksi, ja yhden menestys koituu lopulta kaikkien hyödyksi.

Kehitä itseäsi

Hyvä sääntötuntemus on tuomaritoiminnan välttämätön edellytys. Sääntöjä on hyvä lukea ja kerrata säännöllisesti tai ainakin muutaman kerran vuodessa. Koko sääntökirjaa ei ole joka kerta tarpeen kahlata kannesta kanteen, vaan kohteeksi voi hyvin ottaa pienempiä osuuksia kerrallaan. Mahdollisuuksien mukaan tuomarin kannattaa viheltää eritasoisia otteluita, jotta näkemys pysyy laaja-alaisena. Esim. pallon käsittelylinja on asia, jota on lähes mahdotonta kuvailla pelkästään kirjallisesti, vaan tuomarin kokemus ao. sarjatasolta viime kädessä määrittää sen, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei.

Koulutuksiin osallistuminen on tärkeää jo sen vuoksi, että sääntöihin tulee muutoksia melko usein, ja koulutuksissa käydään läpi se, miten muuttuneessa tilanteessa pitää toimia ja uusia sääntöjä soveltaa. Usein on niin, että pelaajat saavat vasta pelikentällä tietää sääntömuutoksista ja juuri tuomari on silloin se, joka heille ao. tiedon välittää. Joskus pelaajilla on selvästi virheellisiä käsityksiä säännöistä ja he vetoavat hyvinkin vanhoihin jo muuttuneisiin sääntöihin. On tullut vastaan tapauksia, joissa sääntö ei ole ollut voimassa yli 20 vuoteen, mutta jotkut pelaajat vetoavat niihin edelleen.

Siinä missä tuomarin on hyvä tuomita eri sarjatasojen otteluita, on hänen myös hyvä käydä katsomassa otteluita, ja keskustella vastaan tulleista tilanteista muiden tuomareiden kanssa. Myös itse pelaaminen on luonnollisesti hyvä asia tuomarille.

Casebook

Sääntöjen ohella myös Casebookia kannattaa lueskella, jos ei muuten, niin ainakin luettujen sääntöjen yhteydessä. Casebook on kokoelma todellisissa otteluissa tapahtuneita tilanteita ja näihin tapauksiin liittyviä päätöksiä oikeista ratkaisuista. Casebook täydentää omalta osaltaan lentopallosääntöjen kaanonia, ja niihin voi vedota myös omissa otteluissaan päätöksiä tehdessä. Casebook löytyy samasta paikasta kuin verkossa selailtava versio säännöistä:
http://www.keimolankaiku.fi/Lentis/Saannot/

Toiminta ennen ottelua

Hyvä ulkoinen olemus on eduksi

Kuten aiemmin jo mainittiin, tuomari luo itsestään ensivaikutelman joka kerralla saapuessaan ottelupaikalle. Erotuomariasun siisteydestä kannattaa pitää huolta, koska jos siinä on puutteita, on niitä kovin vaikea paikata enää muulla toiminnalla. Varmalla liikehdinnällä ja ryhdikkäällä olemuksella tuomari viestii sanattomastikin sitä, että hän tietää, mitä on tekemässä. Samasta syystä myös alkutoimet on syytä hoitaa asiallisesti. Yläsarjojen otteluille on sarjamääräyksissä erilliset järjestäytymisohjeensa, mutta niitä voi soveltuvin osin käyttää myös alemmilla sarjatasoilla. Esim. arvonta ja joukkueiden verkkolämmittely tapahtuvat hyvin luontevasti samalla tavalla sarjatasosta riippumatta. Positiivinen asenne kuuluu myös asiaan, vaikka kaikki valmistelut eivät sujuisikaan aivan odotetulla tavalla. Se edesauttaa myönteisen ilmapiirin ylläpitämistä ja luo ottelutapahtumasta miellyttävämmän kaikille osapuolille.

Suhde joukkueisiin

Joukkueisiin tuomarin tulee suhtautua ammattimaisesti, vaikka ne olisivatkin entuudestaan tuttuja. Kun tuomarit astuvat saliin - tuomariasussa ja puoli tuntia ennen ottelun alkua - he tervehtivät ensin joukkueiden valmentajat ja muut penkillä olevat joukkueen jäsenet. Heidän kanssaan ei ole syytä ryhtyä pitkiin keskusteluihin, sillä sellainen antaa helposti toiselle joukkueelle kuvan, että tuomari on kovinkin hyvä tuttu tämän joukkueen kanssa. Samasta syystä myös liika "tuttavallisuus" on parempi jättää väliin. Ottelutapahtumassa ollaan vain tuomareina, ja jälkeenpäin ottelutapahtuman ulkopuolella voidaan vaihtaa kuulumiset ja hoitaa sosiaalisia suhteita.

Suhde muihin toimitsijoihin

Kaikkien toimitsijoiden huomiointi on tärkeää pelitapahtuman onnistumisen kannalta. Tuomari tervehtii heidät kättelemällä ja samalla voi vaihtaa muutaman sanan. Toimitsijat täytyy huomioida ja heidän työtään arvostaa. Tuomarin on herätettävä luottamusta. Jos muita toimitsijoita ei huomioida, niin heille tulee helposti tunne, että heidän työnsä on yhdentekevää, ja silloin tehtävää helposti ryhtyy myös hoitamaan välinpitämättömästi. Jos ottelussa on rajatuomarit, niin heille tulee aina pitää pieni ohjeistushetki. Etenkin jos he eivät ole tuomarille entuudestaan tuttuja ao. tehtävässä, niin on hyvä käydä heiltä ottelussa odotettava toiminta läpi yksityiskohtaisemmin. Samoin ohjeistetaan myös pallonpalauttajat ja lattiankuivaajat, jos sellaiset ottelussa on.

Toiminta ottelun aikana

Sääntötuntemus

Hyvä sääntötuntemus on onnistuneen tuomaritoiminnan perusta. Kaikki osallistujat olettavat tuomarin tuntevan säännöt, ja jos siinä ilmenee pelin aikana puutteita, niin se nakertaa hyvin tehokkaasti luottamusta tuomaria kohtaan. Sääntötuntemus luo myös pohjan hyvälle itsetunnolle, sillä silloin ei voi tulla vastaan tilannetta, josta tuomari ei tietäisi, mitä säännöt siitä sanovat. Tietenkään säännöt eivät kata kaikkea mahdollista, mutta on yhtä lailla hyvä tietää sekin, että säännöt eivät jostakin yksittäisestä asiasta sano mitään.

Vaikka sääntötuntemus olisi täydellinen, niin tuomarin on silti osattava noudattaa niitä pelin vaatimassa hengessä. Peliolosuhteet ovat alemmilla sarjatasoilla usein kovin toisenlaiset kuin sääntökirjan kuvassa, jossa kuvataan kansainvälisen tason ottelua. Esimerkiksi sääntö 1.3.1 vaatii, että kentän rajat ovat väriltään vaaleat. Hyvin usein lentopallokentän rajat on liikuntasaleissa merkitty sinisellä, mikä ei ole vaalea väri. Sen vuoksi ottelua ei tietenkään jätetä pelaamatta tai vaadita rajaviivoja maalattavaksi uudestaan, vaan tuomari osaa asettautua vaaditulle tasolle ja tietää, milloin sääntöpykälistä ei ole tarpeen pitää härkäpäisesti kiinni. Tyypillisesti näitä sääntöjä löytyy muista kuin juuri pelaamiseen liittyvistä luvuista.

Salli luvallinen, poista kielletty on hyvä ohjenuora. Erityisen hyvä on myös pitää mielessään tuomaritoiminnan kultainen sääntö: ***jos kosketus tai tilanne on kyseenalainen, mutta ei selvästi virheellinen, on se hyväksyttävä***.

Pelisääntöjen (ja casebookin) lisäksi on tutustuttava ja pidettävä mielessä myös kilpailu- ja sarjamääräykset sekä sarjakauden erillisohjeet. Erityisesti sarjamääräyksissä on mukana tärkeitä ottelutapahtumaan liittyviä sääntökohtia.

Tulkintalinja

Sarjamääräyksissä on määritelty eri sarjatasoilla sovellettavat pallon käsittelyn tulkintalinjat. Liiga- ja alasarjatasojen pelaajien taidot eroavat suuresti toisistaan, ja sen vuoksi pelaajilta myös vaaditaan eri määrä teknistä osaamista pallokosketuksessa. Sarjamääräysten tulkintalinjasäännöksissä on kuvailtu kosketuksia vain hyvin karkealla tasolla, ja viime kädessä kuuluukin tuomarin ammattitaitoon tietää, millainen tulkintalinja tarkalleen on sopiva kullakin sarjatasolla.

Jokainen tuomari soveltaa tulkintalinjaa hieman eritasoisesti, oman *tuomarilinjansa* mukaisesti. Tärkeintä tuomarilinjassa on tasaisuus ja sarjatason mukaisuus. Pelaajat odottavat tietynlaisten kosketusten olevan hyväksyttyjä ja toisten olevan kiellettyjä, samoin kuin sitä, että jos kosketus oli kielletty ottelun alussa, niin vastaavanlainen kosketus on kielletty myös ottelun lopussa jne. Jos ottelun alussa sattuu tulemaan liian tiukasti vihelletty yksittäinen kosketus, niin se ei kuitenkaan saa sanella koko ottelun käsittelylinjaa ja siten mahdollisesti tuhota sitä.

Pillin käyttö

Pilli on erottamaton osa tuomaria. Sen avulla hän johtaa peliä. Pillin avulla tuomari puhuu ottelussa, ja se ilmentää hänen sisintään enemmän kuin uskommekaan. Esim. epäselvässä tilanteessa tai näkemysratkaisussa määrätietoinen ja varma vihellys estää polemiikin, joka muuten ehkä olisi ollut seurauksena.

Monesti tuomarit kainostelevat pillin ja käsimerkkien käyttöä, koska pelkäävät saavansa liikaa huomiota osakseen. Tilanne on täysin päinvastainen. Kuuluva vihellys sekä selvä ja oikea sääntökirjan mukainen käsimerkki ilmoittaa pelaajille ja yleisölle mitä tapahtui. Heidän ei tarvitse arvailla mitä tapahtui. Sen jokainen kuuli ja käsimerkistä näki.

Vihellys pidetään samanlaisena kaikissa pelitilanteissa, eli laiskalle, hiljaiselle vihellykselle ei pelin aikana ole sijaa. Herneetön pilli on yleensä ääneltään kuuluvampi. Monilla tuomareilla on käytössä Fox 40 -merkkinen pilli, jonka ääni on varsin kuuluva meluisassakin ympäristössä.

Käsimerkit

Myöskään käsimerkkien käyttöä ei kannata ujostella, vaan tehdään ne kunnolla, rauhallisesti ja selkeästi, jotta kaikki näkevät, minkä takia tuomari pilliinsä vihelsi. Ainoastaan virallisia käsimerkkejä käytetään. Joillekin tilanteille ei ole virallista käsimerkiä kuten estäminen

pallonhakutilanteessa vastustajan vapaa-alueella ja juniorien erityissäännöt kuten pakollinen hihavastaanotto, jolloin ainoaksi käsimerkiksi jää seuraavaksi aloittavan joukkueen näyttö.

Käsimerkit tulee näyttää rauhalliseen tahtiin, ja samanlaista tasaista rytmiä käyttäen. Hyvin usein aloittelevat tuomarit pyrkivät viheltämään ja näyttämään käsimerkin samaan aikaan, tai jäävät miettimään mikä käsimerkki kuuluu näyttää ja viheltävät vasta sitten kun ovat sen keksineet. Oikea tapa menee seuraavasti:

1. Vihellys nopeasti, välittömästi kun virhe tai vihellyksen aiheuttanut tapahtuma toteutuu
2. Tiedon keruu. Jos tapahtuma on sellainen, että verkko- tai rajatuomareilla voi olla asiaan liittyvää tietoa, katsotaan heidän näyttönsä
3. Tehdään päätös ja näytetään seuraavaksi aloittava joukkue (tai uusi pallo)
4. Näytetään tuomion "syy", eli miksi ko. joukkue aloittaa. Esim. pallo kentässä, pallo yli jne.
5. Näytetään virheen tehnyt pelaaja niissä tapauksissa, joissa se on tarpeen näyttää. Esim. verkkovirhe tai keskirajan ylitys.

Kohta 1 tapahtuu nopeasti, mutta sen jälkeen ei ole kiire, vaan tieto ehditään hyvin kerätä ja tehdä päätös, ja vasta sitten näytetään käsimerkit. On hyvä huomata myös se, että vihellyksen jälkeen niin pelaajille kuin katsojillekin täytyy antaa aikaa reagoida vihellykseen ja nähdä käsimerkit. Jos vihellys keskeyttää pelin, niin pelaajien täytyy ehtiä lopettaa pelisuorituksensa ja kääntää katseensa tuomaria kohti. Jos vihellys ja käsimerkit tapahtuvat samaan aikaan, niin todennäköisesti kentällä on vain hämmentyneitä pelaajia, jotka eivät tiedä, miksi tuomari vihelsi tai kenelle pallo tuomittiin.

Käsimerkit on tarkoitettu sekä pelaajille että katsojille, joten ne täytyy tehdä sääntökirjan mallikuvien osoittamalla tavalla, mm. riittävän ylhäällä, jotta myös tuomarin selän takana olevat katsojat voivat ne nähdä. Käsimerkkien tekemistä kannattaa harjoitella peilin edessä, sillä usein on oma kuvitelma omasta käsimerkistä ei näytäkään oikeasti samalta. Myös muiden tuomareiden käsimerkkeihin kannattaa kiinnittää huomiota oman oppimisen kannalta.

Pallon pelaaminen

Kun pallo on pelissä, tuomari arvioi jatkuvasti, kosketus kosketukselta sitä, pelattiinko sääntöjen asettamissa rajoissa. On muistettava, että kaikki kosketukset ovat samanarvoisia. Ei ole niin, että esim. passatessa pallon käsittelylinja olisi erilainen kuin pelaajan hyökätessä sormilyönnillä. Myöskään yhdellä kädellä "jujutettaessa" kosketus ei saa olla sen enempää heitto tai koppi kuin sormilyönnissä tai vastaanotossakaan. Tulkintalinja toki saattaa sallia tai kieltää jossain ottelussa enemmän kuin toisessa, mutta silloinkin ottelun sisällä kaikki kosketukset ovat keskenään samanarvoisia. Ainoastaan joukkueen ensimmäiselle kosketukselle säännöt mainitsevat poikkeuksen: se on kaksoiskosketus ainoastaan silloin, kun kyseessä on kaksi erillistä kosketusta, ja nyrkkisääntönä voisi pitää sitä, että pelaaja on ehtinyt reagoida niiden välillä.

Ratkaisujen pitää ensisijaisesti perustua näköhavaintoihin, mutta toki tuomari käyttää hyväkseen kaiken tiedon, joka tilanteesta on saatavilla. Esim. kosketusäänestä on usein apua.

Joukkueen toisen kosketuksen kohdalla tuomari voi olla hieman sallivampi silloin, kun kyseessä on erityisen nopea ja vaikea tilanne. Nämä ovat kuitenkin melko harvinaisia poikkeustapauksia, eikä ole lainkaan harvinaista, ettei niitä tapahdu ottelun aikana kertaakaan.

Hyvä ohjenuora on edelleen se, että vihelletään vain selvästi virheelliset tilanteet. Kyseenalaisissa tilanteissa sallitaan pelaajien pelata; sitä vartenhan koko ottelu on järjestetty. Kaikissa tilanteissa pitäisi pysyä ennakkoasenteettomana, ja antaa virheen tapahtua ensin, ja viheltää vasta sitten. Vaikka kyseessä olisi tuttu pelaaja vuosien ajalta, joka ei ole "ikinä"

onnistunut kyseisessä suorituksessa, voi juuri tänään olla se ensimmäinen kerta. Myöskään sillä ei ole väliä, että pelaajan asento tai suoritustapa poikkeaa tavanomaisesta. Jos kosketus on puhdas, niin se on puhdas vaikka kädet ja jalat olisivat miten.

Pelaajilla ja yleisöllä on usein oma näkemyksensä moniin tapahtumiin, joka saattaa hyvinkin poiketa tuomarin näkemyksestä. He eivät aina tiedä kaikkia seikkoja, jotka tuomari ottaa huomioon, ja eritoten näkemysasioissa on ratkaisevaa ainoastaan se, mitä tuomari näkee. Aina tuomarin näkemys ei ole se, mitä on todellisuudessa tapahtunut, mutta lentopallon säännöissä on määrätty juuri tuomarin näkemykselle se erityisasema, että ainoastaan se ratkaisee.

- Joskus kaikille tulee "lipsahduksia", vihellys lähtee vaikkapa liian aikaisin, kun pallo onkin vielä pelissä. Silloin tulee tuomita rohkeasti uusi pallo, eikä yrittää etsimällä etsiä tilanteesta jotain virhettä, jonka taakse voisi kätkeä oman erehdyksensä.

Kaikki ratkaisut kannattaa tehdä päättäväisesti ja hätiköimättä, myös epämiellyttävät ja sääntöjen tuntemattomat tilanteet. Viime kädessähän on niin, että tuomaria tarvitaan juuri niihin tilanteisiin: kärjistetysti voidaan ajatella, että jos kaikki olisivat muutenkin asioista samaa mieltä ja noudattaisivat sääntöjä, niin mihin tuomaria tarvitaan lainkaan? Tuomari on se, jonka osaksi lankeaa myös niiden ikävien päätösten tekeminen.

Havainto ja sijoittuminen

Päätuomari, verkkotuomari ja rajatuomarit muodostavat yhdessä tiimin. Paraskaan tuomari ei selviä tehtävästään yhtä hyvin kuin tiimin avustamana. Jos tuomaristolle annetaan kiitosta, niin se kuuluu koko tuomaristolle yhdessä, ei vain yhdelle, joka ehkä sattuu olemaan eniten äänessä ja kaikkein näkyvimmässä roolissa. Kaikilla tuomariston jäsenillä on oma tehtävänsä ja vastuualueensa, johon heidän on keskityttävä. Varsin usein on niin, että jos ottelussa tapahtuu jotain odottamatonta "hässäkkää", niin lopulta käy ilmi, että joku ei ole hoitanut omaa tehtäväänsä kunnolla, vaan onkin katsonut jonkun toisen vastuualueen tapahtumia.

Peruslähtökohtana on, että:

- Päätuomari keskittyy ensisijaisesti palloon ja pallon pelaamiseen
- Verkkotuomari keskittyy ensisijaisesti verkolla tapahtuvaan toimintaan ja sijoittumisvirheisiin
- Rajatuomarit keskittyvät pelaajien ja pallojen rajavalvontaan ja hipaisuihin sekä pallon kosketuksiin ulkopuolisiin esineisiin

Varsinkin verkkotuomarilta vaaditaan itsekuria olla katsomatta sinne, missä yleensä olisi se pelin kiinnostavin tapahtuma, eli palloon.

Toiminta ottelun jälkeen

Palaute tuomariparin kanssa

Tuomariston on hyvä keskustella ja käydä pelin merkittävimmät tapahtumat läpi rauhassa ottelun jälkeen, erityisesti pää- ja verkkotuomarin. Jos he ovat kulkeneet otteluun yhteisellä kyydillä, niin paluumatka on sille hyvin luonteva tilaisuus. Palautekeskustelu kuuluu tehdä ilman ulkopuolisia kuulijoita. Läpikäytäviä asioita ovat mm. seuraavat:

- Pillin käyttö. Omiin korviin pillin ääni kuulostaa aivan erilaiselta kuin muille
- Käsimerkit. Kaikilla on oma käsityksensä siitä, miltä he kuvittelevat käsimerkkiensä näyttävän, mutta sekin saattaa erota yllättävän paljon todellisuudesta
- Epäselvät tilanteet

- Yhteistoiminta. Saivatko tuomarit toisiltaan tukea sitä tarvitessaan jne.

Se kannattaa muistaa, että tässä vaiheessa ollaan analysoimassa ja ottamassa tapahtumista opiksi, ei arvostelemassa.

Itsearviointi

Tämän varmasti useimmat tekevät kehottamattakin. Itsearviointi on hurjan tärkeää, ja kaiken kehittymisen välttämätön edellytys. Omat virheensä täytyy oppia tunnistamaan ja ne täytyy myös tunnustaa, jotta niistä voisi oppia ja muuttaa toimintatapaa. Virheiden tekeminen kuuluu erottamattomana osana kaikkeen inhimilliseen toimintaan, mutta samojen virheiden toistaminen kerrasta toiseen on turhaa ja suorastaan tyhmää. Silloin kun virheistä otetaan opiksi, ne eivät ole tapahtuneet turhaan.

Onnistumisia kannattaa käyttää hyväkseen, esim. mielikuvaharjoitteiden kautta. Toimintatavoista täytyy poimia käyttöön ne, joilla juuri sinä saat parhaan lopputuloksen. Tässäkin kohtaa kannattaa keskustella kollegoiden kanssa, jollakulla saattaa olla helppokin vinkki johonkin asiaan, joka on tuottanut sinulle vaikeuksia.

Lopuksi

Suhtaudu tuomarointiin aina "vakavasti". Liian tarkka ja ryppyotsainen ei pidä olla, vaan juuri sen verran, kuin ottelu vaatii - järkevällä tavalla. Aina löytyy nillittäjiä, joille ei kelpaa muu kuin täydellisyys. Joskus siihen voidaan jopa tähdätä, muttei omaakaan rimaansa saa nostaa liian korkealle, sillä kenelläkään ei ole aina se kaikkein paras päivä.

Erotuomari johtaa ottelua. Joukkueet tuntevat säännöt ja määräykset yleensä kohtuullisen hyvin, mutta yleensä näyttää myös olevan niin, että kun pojille (ja miksei tytöillekin) antaa pallon, niin he eivät enää osaa hillitä itseään, vaan haluaisivat pompotella sitä hamaan iäisyyteen asti. Sen vuoksi tuomarin on johdettava heitä, vedettävä heille rajat ja sanottava, että nyt loppuu pallottelu ja alkaa peli. Ja vihellettävä peli poikki silloin kun on sen aika, vaikka pelaajilla riemu olisi ylimmillään.

Erotuomari(t) on ottelua varten, eikä ottelu tuomaria varten. Tuomari on paikalla siksi, että peli sujuisi mahdollisimman hyvin, että se kulkisi luontevasti kohti joukkueiden yhteispelillään määräämää lopputulosta.

Olet niin hyvä kuin viimeinen ottelusi. Sillä seikalla, että olet ehkä joskus tuominnut korkeammankin tason otteluita, ei ole mitään väliä juuri siinä ottelussa, jossa olet nyt. Tämän ottelun kannalta on merkitystä vain sillä, mitä teet juuri siinä juuri silloin. Edellisestä ottelusta ei myöskään ole apua seuraavassa pelissä. Vaikka edellinen sujuikin leppoisasti ilman merkillepantavia tapahtumia, ei pidä tuudittautua siihen, etteikö niitä voisi tulla roppakaupalla heti seuraavaksi. Se kaikkein hankalin tilannehan tapahtuu aina juuri silloin, kun keskittyminen on jostain syystä alhaisimmillaan.

Valitettavasti tuomarointi ei ole aina "ruusuilla tanssimista", eikä siitä useinkaan saa suoranaista kiitosta, mutta se on silti erottamaton osa lentopalloilua, ja voi kaikesta huolimatta olla varsin antoisaa toimintaa.

8. TUOMARISTO

Päätuomari

Sijainti

Päätuomari toimii tuomaritelineellä, seisten. Mikäli pelipaikalla ei ole varsinaista tuomaritelinettä, niin tuomarin kannattaa olla aktiivinen sen kanssa, millaista rakennelmaa hänelle ollaan tarjoamassa. Ihanteellinen asema olisi sellainen, jossa silmien korkeus on n.50 cm verkon yläpuolella. Lisäksi on tärkeää, että silmät ovat kunnolla tolpan yläpuolella, sillä muutoin tuomari on koko pelipaikalla se, joka näkee pelitapahtumat kaikkein huonoimmin. Jos teline on huono ja liian matala, niin on luultavasti parempi toimia lattialta käsin. Kaikkein tärkeintä on se, että päätuomari pääsee kunnolla keskittymään pelin seuraamiseen, eikä joudu uhraamaan tarkkaavaisuuttaan telineen aiheuttamiin rajoituksiin, esim. siihen, pysyykö hän telineellä lainkaan.

Valtuudet

Päätuomari johtaa ottelua ja hänellä on määräysvalta kaikkiin muihin toimitsijoihin nähden. Hänellä on valta tehdä päätös kaikissa peliä koskevissa asioissa. Päätuomarin päätökset ovat lopullisia, ja hänellä on oikeus muuttaa toisten tuomarien ja toimitsijoiden päätöksiä. Hän voi tarvittaessa vaihtaa toimitsijan toiseen, mutta tällaisen mahdollisuuden käyttäminen on äärimmäisen harvinaista, ja tulee lähinnä kyseeseen jos toimitsija on esim. selvästi puolueellinen ja estää toiminnallaan ottelun kunnollisen läpiviemisen. Päätuomarin tehtäviin kuuluu myös pallopoikien ja lattiankuivaajien valvominen.

Tuomarin ei tule sallia keskustelua päätöksistään. Joukkueilla on mahdollisuus tehdä päätöksistä vastalause erillistä menettelyä noudattaen, jos siitä ilmoitetaan tuomarille ja varataan mahdollisuus ko. tilanteen jälkeen, mutta minkäänlaiseen keskusteluun ei ole syytä ryhtyä ottelun aikana. Näkemysratkaisuista ei voi tehdä vastalausetta esim. oliko pallo sisällä vai ulkona jossakin tilanteessa. Kun peli on ohi, on tapahtuneista lupa keskustella, mutta ei ottelun kestäessä.

Tehtävät

Ennen ottelua päätuomari tarkastaa, että pelialue, pallot ja muut varusteet ovat asianmukaisessa kunnossa. Hän suorittaa arvonnan, yhdessä verkkotuomarin kanssa, ja valvoo pelaajien lämmittelyä. Verkkolämmittelyssä on katsottava mm. sitä, etteivät joukkueet lyö palloa vastapuolen pelaajia kohti. Yleensä pelaajat ovat tässä vaiheessa jonossa yhdellä kentän laidalla odottamassa vuoroaan, ja vastapuoli tekee lämmittelyhyökkäyksensä toiselle laidalle, ei jonoa kohti. Mikäli joukkueet eivät tähän kykene, on tilanteeseen mahdollista puuttua käytössanktioin ottelun alussa.

Ottelun aikana vain päätuomarilla on oikeus antaa joukkueille varoituksia ja rangaistuksia, niin käytöksestä kuin viivytyksistäkin. Ainoastaan päätuomarilla on tämä oikeus, mutta verkkotuomari ja rajatuomarit voivat tarpeen vaatiessa mennä hänen luokseen ilmoittamaan havaitsemistaan rikkeistä.

Päätuomari valvoo syöttävän joukkueen sijoittumisia, ja verkkotuomari vastaanottavan. Päätuomari valvoo erityisesti pallon pelaamista ja viheltää siihen liittyvät virheet, ja hänen toimivaltaansa kuuluu myös se, jos pallo menee verkon alapuolisessa tilassa vastapuolelle. Vaikka päätuomarin huomion painopiste onkin pallossa, on hänen sen lisäksi keskityttävä palloa pelaaviin pelaajiin, esim. takapelaajan hyökkäys, syöttäjän rajarikko, avustettu lyönti ym. Tästä huolimatta hänellä on oikeus viheltää kaikki muutkin virheet, jotka huomaa, vaikka ne eivät hänen ensisijaiseen vastuualueeseensa kuuluisikaan.

Luonnollisesti ottelun olosuhteita, pallojen kuntoa ym. tulee valvoa myös ottelun aikana ja mahdollisuuksien mukaan tehdä tarvittavat korjaukset. Tämä ei tarkoita, että päätuomari itse olisi se, joka esim. kiinnittää irronneen verkkomerkin antenneineen. Tässäkin kuuluu käyttää järkeä, ja jos vaikkapa pelaaja huomaa antennin olevan vinossa, niin toki hänelle suodaan lupa oikaista se pelikatkon aikana.

Ottelun jälkeen

Päätuomari valvoo joukkueiden käyttäytymistä myös ottelun päätyttyä. Kaikki sellaiset käytösrikkeet, jotka olisivat ottelun kestäessä johtaneet käytössanktioon, merkitään edelleen pöytäkirjaan myös ottelun jälkeen. Ottelutapahtuma kestää niin kauan, kun osallistujat ovat pelipaikalla. Ottelun jälkeisistä käyttäytymisrikkeistä on lisämenettelyohjeita sarjamääräyksissä.

Päätuomari tarkistaa ja allekirjoittaa pöytäkirjan, ja yleensä hän on vastuussa sen postittamisesta tai lähettämisestä sarjanhoitajalle. Kannattaa selvittää ajoissa, mitä pöytäkirjalle kulloisessakin sarjassa tehdään. Jos tavallisissa sarjaotteluissa on käytössä kopioiva pöytäkirja, niin vierasjoukkueelle annetaan ensimmäinen kopio ja alkuperäinen lähetetään sarjanhoitajalle. Kotijoukkueelle jää toinen kopio.

Verkkotuomari

Sijainti

Verkkotuomari toimii aina seisten, kirjurin pöydän puolella. Peruspaikka on noin puoli metriä verkkopylväästä, ja pallon ollessa pelissä verkkotuomari siirtyy aina sille puolelle verkkoa, jolla pallo ei ole, ollen valmiina katsomaan verkolla tapahtuvaa tilannetta torjujan puolelta. Syvyyssuunnassa hän liikkuu tilanteen mukaisesti: jos passi tulee hänen puolelleen kenttää, hän ottaa nopeasti askeleen tai pari taaksepäin ja vastaavasti eteenpäin jos passi menee hänestä poispäin. Näin hänen sijaintinsa on aina mahdollisimman hyvä näkemään juuri sen tilanteen, jossa palloa pelataan. Kun pallo päättyy, verkkotuomari siirtyy pallon hävinneen joukkueen puolelle, näyttää joko itse viheltämänsä virheen käsimerkin tai odottaa päätuomarin käsimerkit. Sen jälkeen hän ottaa muutaman askeleen taaksepäin kirjurin pöytää kohti, jolloin hänen on helpompi nähdä vaihtopenkkien tapahtumat ja mahdolliset vaihto- ja aikalisäpyynnöt. Kun päätuomari valmistautuu antamaan seuraavaa syöttölupaa, verkkotuomari astuu jälleen eteenpäin peruspaikalleen, valmiina katsomaan vastaanottavan joukkueen sijainteja jne.

Valtuudet

Verkkotuomari on päätuomarin apulainen. Hänellä on oma ensisijainen vastuualueensa, mutta hän voi ottaa kantaa piilonäyttönä myös muihin asioihin näyttämällä päätuomarille käsimerkkejä, esim. torjuntakosketuksesta. Tällaiset käsimerkit eli avustavat näytöt näytetään "huomaamattomasti" vartalon edessä, ja ne on tarkoitettu ainoastaan päätuomarin nähtäväksi, eikä niillä saa häntä kuitenkaan painostaa. Tällainen kommunikointi on osa pää- ja verkkotuomarin yhteistyötä. Jos päätuomari tulee jostain syystä estyneeksi suorittamaan tehtäväänsä, on verkkotuomari hänen korvaajansa.

Verkkotuomarin tehtäviin kuuluu valvoa kirjurin työtä, ja siitä syystä pöytäkirjan täyttö on hallittava hyvin. Jos esim. kirjuri ilmoittaa väärän syöttäjän suorittaneen aloituksen, niin välittömän vihellyksen ja käsimerkkien jälkeen täytyy tuomarin kyetä asia pöytäkirjasta tarkistamaan. Kun ottelun aikana ryhdytään tarkastelemaan pöytäkirjan tapahtumia, on yleensä niin sanotusti "tilanne päällä", eli asia pitäisi saada selvitettyä ripeästi, ja silloin on paljon etua siitä, ettei tarvitse ryhtyä muistelemaan, miten sitä pöytäkirjaa oikein täytettiinkään.

Verkkotuomari valvoo vaihtopenkkejä, lämmittelyalueita ja rangaistusalueella olevia pelaajia, ja ilmoittaa havaitsemistaan käytösrikkeistä päätuomarille. Luonnollisesti hän itse huomauttaa joukkueille esim. siitä, että heidän juomapullonsa ovat jääneet pelialueen puolelle aikalisän jälkeen.

Verkkotuomari myöntää katkot, valvoo niiden pituudet ja evää virheelliset katkopyynnöt. Verkkotuomarin kuuluu myös estää esim. liberoa menemästä kentälle silloin, kun siihen ei sääntöjen mukaan ole lupaa. Hän valvoo myös aikalisien ja vaihtojen lukumäärää, ja ilmoittaa toisesta aikalisästä sekä viidennestä ja kuudennesta pelaajavaihdosta päätuomarille ja ao. joukkueen valmentajalle. Myös poikkeuksellisen vaihdon myöntäminen tai toipumisajan myöntäminen kuuluu verkkotuomarille.

Verkkotuomari valvoo etukentän pintaa ja pallojen kuntoa. Käytännössä hän ei kuitenkaan ota palloja tutkittavakseen kesken pelin, ellei siihen ilmene erityistä syytä.

Kun pallo syötetään peliin, on verkkotuomarin ensimmäisenä tehtävänä tarkkailla vastaanottavan joukkueen mahdollisia sijoittumisvirheitä. Syöttävän joukkueen sijoittumisvirheitä hän ei saa viheltää. Jos niin kuitenkin kävisi, niin päätuomarin täytyy tuomita uusi pallo, vaikka hän huomaisikin verkkotuomarin olleen oikeassa. Yleisesti pallon ollessa pelissä verkkotuomari viheltää seuraavat asiat:

- Pelaajan tunkeutuminen vastapuolelle verkon ali
- Pelaajan virheelliset verkon ja antennin kosketukset
- Takapelaajan torjunnat ja liberon torjunnat ja torjuntayritykset sekä tarvittaessa takapelaajan hyökkäyslyöntivirheet
- Pallon antennikosketukset omassa verkkopäädyssään (huomaa ero pelaajan ja pallon antennikosketuksen välillä!)
- Ylityskaistan ulkopuoliset pallot omalla puolellaan kenttää
- Pallon osuma lattiaan, jos päätuomari ei sitä huomannut. Ei siis tukinäyttöä, vaan suoraan vihellys
- Pallon koskettamiset ulkopuolisiin esineisiin

Ottelun päätyttyä verkkotuomari tarkastaa ja allekirjoittaa pöytäkirjan, mutta vasta kapteenien ja kirjurin jälkeen.

Verkkotuomarin tehtävä on kovin erilainen kuin päätuomarin. Verkkotuomari ei nimenomaan ensisijaisesti seuraa palloa, vaan hänen on pakotettava itsensä pitämään katse oman vastuualueensa tapahtumissa. Jos verkkotuomari "unohtuu" seuraamaan palloa, häneltä jää hyvin helposti huomaamatta esim. virhe keskirajan ylityksessä, jonka tekee sellainen pelaaja, joka on vasta menossa pelaamaan palloa tai on tehnyt suorituksensa jo aiemmin. On kiusallista, kun pelikapteeni tulee tiedustelemaan verkkotuomarilta asiaa, eikä tuomari ole seurannut aihetta lainkaan, vaikka se hänen tehtäviinsä kuuluukin.

Kirjuri

Kirjurilla on tärkeä tehtävä pelissä. Tyypillisesti se on sellainen, että häntä ei huomata melkeinpä lainkaan silloin, kun kaikki menee hyvin. Mutta jos kirjurin tehtävässä menee jotain pieleen, voivat seuraukset olla hyvin kiusallisia. Sen vuoksi tuomarien kannattaa muistuttaa kirjureita siitä, että jos heillä on jotain kesken tai jokin tilanne on epäselvä, niin selvitetään asia heti ja odotetaan sen aikaa, että kirjuri on valmis jatkamaan. Pöytäkirjan virheiden etsiminen ja korjaaminen muuttuu koko ajan sitä vaikeammaksi, mitä pidempään virheellisellä tavalla on ehditty jatkaa.

Sijainti

Kirjurinpöydän sijainti on määritetty säännöissä, ja se on vieläpä mukana määritelmissäkin. Siitä huolimatta ottelussa on käytettävä järkeä myös kirjurinpöydän sijoittamisen suhteen. Jos kirjuri ei kunnolla mahdu säännöissä esitetylle paikalleen, siirretään pöytä sellaiseen paikkaan mihin se mahtuu. Tällainen sijainti voi olla esim. salin nurkassa kentän takana. Vastaavasti myös verkkotuomarille on järjestettävä riittävästi tilaa. Vaikka kirjurin pöytä mahtuisikin oikealle paikalleen, mutta verkkotuomarille ei jäisi tilaa, on jälleen syytä siirtää pöytää.

Tehtävät

Kirjuri pitää ottelun kulusta virallista ottelupöytäkirjaa. Ennen ottelua ja ennen erien alkua kirjuri kirjaa pöytäkirjaan tarvittavat ennakkotiedot niin ottelusta, joukkueista kuin toimitsijoistakin. Joukkueiden luetteloinnin ja arvonnan jälkeen hän ottaa valmentajien ja kapteenien allekirjoitukset niille varattuihin paikkoihin. Ennen erien alkua hän kirjaa aloituskokoonpanot aloitusjärjestyslipukkeista. Jos lipukkeita ei ole käytössä (yhden tuomarin ottelut), hän kirjaa aloitusjärjestykset kentältä tai joukkueiden suullisen ilmoituksen mukaan.

Ottelun aikana kirjuri tietysti täyttää pöytäkirjaa. Hänellä on myös tärkeä tehtävä valvoa joukkueiden aloitusjärjestystä, eli sitä että kunkin syötön suorittaa oikea pelaaja. Mikäli syöttäjä on väärä, hän ilmoittaa asiasta verkkotuomarille, mutta vasta syötön jälkeen, eli silloin kun virhe on jo ehtinyt tapahtua. On huomattava, että tämä velvollisuus valvoa syöttöjärjestystä on kirjurilla myös silloin, kun käytössä on pieni pöytäkirja. Valvonta on silloin hieman vaikeampaa, mutta onnistuu kyllä.

Kirjuri valvoo katkojen ja pyyntöjen määrää ja ilmoittaa niistä ohjeiden mukaisesti verkkotuomarille: kummankin joukkueen toisesta aikalisästä sekä viidennestä ja kuudennesta pelaajavaihdosta. Hän ilmoittaa myös virheellisistä katkopyynnöistä, merkitsee rangaistukset ja kortilla annetut varoitukset asianmukaiseen paikkaan sekä merkitsee verkkotuomarin määräämät asiat huomautussarakkeeseen.

Ottelun päätyttyä kirjuri viimeistelee pöytäkirjan ohjeiden mukaisesti. Mikäli ottelusta tehdään vastalauseita, hän kirjaa ne, mutta vasta saatuaan siihen luvan. Hän allekirjoittaa pöytäkirjan itse merkiten sen omalta osaltaan valmiiksi, ja pyytää siihen sitten kapteenien ja tuomareiden allekirjoitukset. Kapteenien allekirjoitustenkaan kanssa ei tarvitse olla byrokraattisen tiukka, vaan jos kapteeni haluaa allekirjoittaa pöytäkirjan, vaikka sen täyttö on vielä kesken, annettakoon hänen se tehdä.

Rajatuomarit

Sijainti

Kun rajatuomareita on kaksi, he valvovat pääty- ja sivurajaa samanaikaisesti. Ennen syöttöä he sijoittuvat päätyrajan jatkeelle, ja kun syöttötilanne on ohi ja nähty, ettei pallo putoa suoraan kenttään, he siirtyvät sivurajan jatkeelle, noin metrin päähän kulmasta valmiina siirtymään tarpeen mukaan takaisin päätyrajan jatkeelle, jos tilanne sitä vaatii. Ajatuksena sijoittumisessa on se, että rajatuomari on valmiiksi sen rajan jatkeella, johon tulee vaikeimmin nähtävä pallo. Kun pallo on lentämässä päätyrajan tuntumaan, hän voi nopeasti yhdellä askeleella siirtyä päätyrajan jatkeelle ja näkee pallon osumiskohdan mahdollisimman hyvin.

Kun rajatuomareita on neljä - kansainvälisissä otteluissa sekä joissain kotimaisissa finaalipeleissä - valvoo kukin rajatuomari omaa rajaansa ja sijoittuu ”pysyvästi” sen jatkeelle, 1-3 metriä pelikentästä. Näissä otteluissa päätuomari ohjeistaa rajatuomarit joka tapauksessa erikseen.

Tehtävät

Rajatuomarit seuraavat ja näyttävät seuraavia tapahtumia:

- Pallo "sisällä" tai "ulkona" valvomiensa rajojen tuntumassa
- "Hipaisut" kun pallo menee ulos
- Pallon tai pelaajan antennikosketukset sekä pallokosketukset ulkopuoliseen esineeseen tai kattoon
- Ylityskaistan virheet (näytetään vasta kun virhe on tapahtunut)
- Pelaaja on syöttöhetkellä pelikentän ulkopuolella
- Aloittajan rajarikot

Pallon antennikosketus voi tapahtua myös "verkossa" olevassa antennin osassa, ei pelkästään verkon yläpuolisessa osassa, molemmat ovat yhtä lailla virheitä. Verkkomerkkiin pallo sen sijaan saa koskea.

Rajatuomareilla on myös oikeus kertoa havaitsemistaan käytösrikkeistä päätuomarille. Nämä tapaukset johtavat yleensä käytössanktioon, joten kyse on lähinnä vakavista tapauksista.

Päätuomari voi tuomita pallon eri tavalla kuin rajatuomari on näyttänyt. Kyse on heidän näkemyksistään, ja jos päätuomari luottaa enemmän omaan näkemykseensä, on hänellä oikeus tukeutua siihen. Tämä ei tarkoita, että rajatuomari olisi asiassa jotenkin väärässä; ainoastaan sitä, että heillä on asiasta erilaiset näkemykset.

Rajatuomarit eivät ole pallopoikina, eli heidän ei kuulu lähteä hakemaan palloa ja palauttamaan sitä syöttäjälle. Toki silloin, kun pallo on esim. valmiiksi rajatuomarin jaloissa, voi hän sen kevyesti potkaista syöttäjälle jai pallopojille päin. Ei tarvitse jäädä odottamaan, että joku tulee sen siitä noutamaan.
Rajatuomarin tulee pidättäytyä keskustelemasta yleisön, joukkueiden johdon tai pelaajien kanssa. Samalla tavalla kuin pää- ja verkkotuomarikaan eivät juttele näiden kanssa, eivät sitä tee rajatuomaritkaan.

9.UUDEN TUOMARIN AVUKSI

Sitten kun tuomarikurssi on menestyksekkäästi käyty läpi, alkavat tositoimet. Tässä osiossa on käytännöllisiä ohjeita aikuisten sarjapelien tuomitsemiseen. Teksti pyrkii etenemään siinä järjestyksessä, jossa asiat tulevat vastaan, erityisesti ottelupaikalla. Kunkin alueen aluekouluttajalta kannattaa tiedustella käytännöistä, jos joistakin asioista on epäselvyyttä.

Ennen ottelupäivää

Erotuomarilisenssi ja ottelujen nimeäminen

Ensimmäinen askel sarjapelejä viheltäväksi tuomariksi on erotuomarilisenssin ostaminen ja ilmoittautuminen aluekouluttajalle. Näistä molemmat onnistuvat liiton nettisivujen kautta:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/lisenssit/erotuomarilisenssit.html ja
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/erotuomaritoiminta/lomakkeet-ja-ohjeet-casebook/tuomarin-ilmoitus-aluekouluttajalle.html
Alueen nimeäjään kannattaa muutenkin olla aktiivisesti yhteydessä ja kertoa hänelle toiveista ja esteistä nimettävien ottelujen suhteen. Jos esim. joku viikonpäivä ei sovi, on siitä parasta ilmoittaa jo valmiiksi, jolloin nimeäjä kykenee ottamaan asian huomioon jo silloin, kun on sekä otteluita jaettavana että kapasiteettia käytettävissä vapaiden tuomareiden muodossa. Vastaavasti nimeäjän työtä helpottaa tieto siitäkin, jos vaikkapa jonkun joukkueen ottelut ovat erityisen mieluisia.

Tulospalvelu

Jossain vaiheessa ennen sarjojen alkua ja niiden aikanakin nimeäjä suorittaa sitten tehtäväänsä ja otteluita ilmestyy kunkin tuomarin henkilökohtaiselle listalle. Kaikkien tuomareiden tiedot ja listat löytyvät täältä:
https://lentopallo.torneopal.fi/taso/tuomarilista.php

Omaa listaa kannattaa sarjakauden aikana käydä katsomassa säännöllisesti ja vähintään kerran viikossa, sillä nimeämisistä ei ilmoitella erikseen, jos otteluun on vielä reilusti aikaa. Myöhemminkin voi tapahtua muutoksia ja ottelut siirtyä. Ottelusiirtojen tapauksessa joukkueilla on velvollisuus ilmoittaa muutoksesta myös tuomarille, ja tietysti se kuuluu jo hyviin tapoihinkin, mutta valitettavasti aina niin ei kuitenkaan käy.

Tulospalvelun ottelujen ajankohdat ovat aina ottelun alkamisaikoja! Jos käy ilmi, ettei näin ollutkaan, on asiasta syytä ilmoittaa sarjanhoitajalle, jotta edes seuraaviin otteluihin saadaan asia oikaistua.

Varusteet

Ennen kuin päästään otteluun asti, pitäisi hankkia joitain varusteitakin, joista tärkeimmät ovat erotuomariasu ja pilli. Erotuomariasusta määrätään erikseen sarjamääräyksissä, mutta perinteisesti siihen kuuluu virallinen erotuomaripaita, johon on ommeltu erituomarimerkki, tummansiniset housut, vyö ja vaaleat tossut. Paita kannattaa hankkia ajoissa, sillä sen toimitus saattaa kestää jonkin aikaa. Erotuomarimerkin saa tilata liitosta.
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/erotuomaritoiminta/erotuomarimerkit-ja-asusteet.html

Pillin suhteen ei ole erityisiä vaatimuksia, mutta herneettömät pillit, esim. Fox40 ovat varsin kuuluvia ja hyvin suosittuja.

Muita henkilökohtaisia varusteita ovat mm. seuraavat:

- Rangaistuskortit. Ne voi hyvin askarrella itse

- Rannekello, jolla kykenee mittaamaan aikalisän ja erätauon pituuden
- Rullamitta verkon korkeuden mittaamiseen. Ottelupaikalta pitäisi löytyä mittakeppi - ja paljon muutakin - mutta sen varaan ei kannata laskea
- Pallon painemittari ja pallopumppu, joita ei läheskään aina ottelupaikalta löydy
- Erotuomarilaskulomake. Erotuomarina toimimisesta on oikeutettu palkkioon, josta maksaja luonnollisesti haluaa asianmukaisen kuitin.
- Sivutulon verokortti. Palkkion maksajan pitäisi kysyä verokorttia. Näppärä tapa on kopioida verokortti tuomaripalkkiolomakkeen kääntöpuolelle.
- Kolikko arvonnan suorittamista varten

Edellä mainittujen lisäksi mukana voi olla vielä esim. tyhjä pöytäkirja varmuuden vuoksi, aloitusjärjestyslipukkeita, muutama kynä, lentopallon säännöt ja sarjamääräykset.

Ottelupäivänä

Ennen ottelua

Viimein koittaa ottelupäivä. Jos yllämainitut varusteet ym. ovat valmiina, voi rauhassa keskittyä vain itse ottelutapahtumaan. Pelipaikalle kannattaa ilman muuta mennä hyvissä ajoin, eritoten jos paikka ei ole entuudestaan tuttu. Vaikka oikea osoite löytyisikin helposti, voi oikean sisäänkäynnin löytäminen olla silti hämmentävän vaikeaa.

Pääsääntöisesti ottelupaikalle mennään siisteissä "siviilivaatteissa" ja pukeudutaan tuomariasuun vasta siellä, mutta joskus on tilanteita, joissa koulun ainoat pukuhuoneet ovat jo ottelun joukkueiden käytössä, eikä tuomarille jää muuta pukeutumispaikkaa kuin välinevarasto tai jokin pikkuruinen vessakoppi. Mikäli tilanne on jo ennalta tiedossa eikä siihen voi vaikuttaa, on ihan perusteltua saapua pelipaikalle suoraan tuomariasussa. Mutta sen on oltava perusteltu poikkeustapaus!

Alkuvalmistelut

Tuomari saapuu saliin tuomariasussa puoli tuntia ennen ottelun alkua tai salivuoron alkaessa, jos siitä on ottelun alkuun vähemmän kuin 30 min. Kun astutaan saliin, mennään tervehtimään kirjuri ja joukkueiden valmentajat ja muut ei-pelaajat, jos heitä on. Käytännössä tässä vaiheessa kirjuri ei läheskään aina ole vielä edes paikalla eivätkä ehkä valmentajatkaan, mutta tervehditään heidät sitten kun saapuvat. Jos ei joukkueella ole valmentajaa, niin kannattaa silti etsiä joku tervehdittäväksi, jotta joukkue tuntee tulleensa huomioiduksi.

Verkon säätäminen ei ole tuomarin tehtävä, mutta siinäkin kannattaa olla aktiivisesti mukana. Jos verkon pääsee mittaamaan jo samalla kun sitä vasta laitetaan paikalleen, on säätäminen helppoa kun siinä on apuvoimia valmiina mukana. Virallisesti verkon korkeus pitäisi mitata vasta 17 minuuttia ennen ottelun alkua, mutta jos joukkueella on pelipaikalla vain pelaajia ja kirjuri, niin heidän ajatuksensa ovat tuolla hetkellä jo aivan muualla.

Kirjurin ryhtyy täyttämään pöytäkirjaa heti alusta pitäen. Useinkaan joukkueiden pelaajaluettelot eivät ole valmiina heti silloin kun tuomari astuu saliin, ja pelkkään pöytäkirjan valmisteluun kuluu yllättävän paljon aikaa. Sen vuoksi pelaajaluetteloita kannattaa pyytää heti alussa.

Kun kirjuri on saanut yhden joukkueen pelaajat kirjattua, voi tuomari ryhtyä tarkistamaan pelaajien luettelointia eli lisenssejä. Yleensä joukkueilla on mukanaan tuloste, josta ilmenevät kaikkien pelaajien lisenssit, mutta varsinkin kauden alussa se ei välttämättä ole vielä ajan tasalla. Lisenssin maksu voidaan esittää myös pankkisiirtolomakkeella. Jos joltakin pelaajalta ei lisenssiä löydy, ilmoitetaan asiasta joukkueelle ja jos he haluavat edelleen peluuttaa ko. pelaajaa, tehdään asiasta huomautus pöytäkirjaan ja joukkue tekee maksetusta lisenssistä selvityksen liittoon tai sarjanhoitajalle sarjamääräysten mukaisesti.

Kun pöytäkirja on saatu asianmukaisesti valmiiksi, onkin seuraavana vuorossa arvonta, joka suoritetaan 16 minuuttia ennen ottelun alkua. Tuomari viheltää kevyesti pilliin ja kutsuu kapteenit kirjurin pöydän luokse. Tuomari tervehtii kapteenit ja suorittaa arvonnan. Kun itse arvontaan liittyy valinta, esim. kolikon kruuna tai klaava, annetaan vierasjoukkueen valita se. Kun arvonta on suoritettu, saa sen voittaja valita joko kenttäpuolen tai sen, kummallako joukkueella on ensimmäinen syöttövuoro. Arvonnan hävinnyt kapteeni saa jäljelle jääneen valinnan.

Mikäli aloitusalue on alle kaksi metriä pitkä, niin tuomari sopii aloitussyöttökäytännöstä kapteenien kanssa. Kotijoukkueella on yleensä vakiintunut käytäntö siitä, saako esim. toinen jalka olla kentällä tms. Tuosta asiasta sopiminen käy hyvin tässä kohtaa, kun tuomari ja kapteenit ovat jo valmiiksi koolla.

Arvonnan jälkeen kapteenit allekirjoittavat pöytäkirjan ja vahvistavat siten arvonnan tuloksen ja joukkueidensa kokoonpanot. Tämän jälkeen pyydetään valmentajia allekirjoittamaan pöytäkirja omalta osaltaan. Heillä on vielä oikeus tehdä kokoonpanoon muutoksia kapteenien jäljiltä. Mikäli joukkueelle on merkitty kaksi liberoa, kysytään valmentajalta kumpaako liberokäytäntöä hänen joukkueensa käyttää.

Arvonnan jälkeen on tuomari viheltänyt virallisen 10 min verkkolämmittelyn alkamisen merkiksi. Mikäli pöytäkirja ei ole valmis allekirjoitettavaksi ajoissa, suoritetaan arvonta vasta sitten kun se on valmis. Verkkolämmittely aloitetaan ajallaan, vaikka arvonta jouduttaisiinkin sitten suorittamaan sen aikana.

Lämmittelyn aikana on sopivasti aikaa etsiä pelipallo, tarkistaa ja mahdollisesti pumpata se asianmukaiseksi. Se merkitään esim. kirjoittamalla päivämäärä venttiilin viereen. Näin pelipallo tunnistetaan, vaikka se ottelun tiimellyksessä joutuisikin muiden pallojen joukkoon, eikä tarvitse arvuutella onko se oikea ja onko paine oikea jne. Pelipallolla ei lämmitellä; ei ennen ottelua eikä erätauoilla.

Mikäli ottelussa on rajatuomarit, on päätuomarin pidettävä heille puhuttelu. Sen sisältö voi vaihdella hieman sen mukaan, miten kokeneita rajatuomarit tehtävässään ovat, ja tuomarin onkin hyvä tietää asiasta, jos rajatuomarit ovat ensikertalaisia. Kokemattomien rajatuomarien päätä ei kannata sekoittaa luettelemalla kaikkia näyttöjen ja liikkumisen yksityiskohtia, vaan pyrkiä siihen, että he kykenisivät luotettavasti auttamaan niin hyvin kuin heiltä voidaan edellyttää. Jos rajatuomarit ovat kokeneita ja rutinoituneita, niin heiltä toki halutaan kaikki apu, mikä suinkin rajatuomareilta on saatavissa.

Viimeistään tässä vaiheessa on syytä varmistua siitä, että tuomariteline on asianmukainen.

Kun lämmittelyaikaa on jäljellä kaksi minuuttia, ilmoitetaan asiasta valmentajille. Yleensä tässä vaiheessa joukkueet siirtyvät syöttämään, mutta pakko niin ei ole tehdä. Yleensä joukkueet aloittavat verkkolämmittelyn hyökkäämällä nelospaikalta ja vaihtavat jossain vaiheessa kakkospuolelle, mutta sekään ei ole pakko, ja on joukkueiden oma asia, miten verkkolämmittelyaikansa käyttävät. Tuomari valvoo lämmitteleviä joukkueita siltä osin, etteivät nämä lyö palloa tahallaan vastapuolen jonoa ja pelaajia päin.

Kun verkkolämmittelyn aika on loppumassa, vihelletään joukkueet pois kentältä. Usein pelaajat haluaisivat syöttää vielä yhden pallon ja senkin jälkeen vielä yhden, mutta se vain viivyttää ottelun alkamista ja sen voi hyvin kieltää.

Joukkueet menevät vaihtopenkkinsä luo ja aloituskuusikon pelaajat laittavat peliasunsa valmiiksi. Tuomariston ja joukkueiden esittely on sen jälkeen, jos sellainen suoritetaan. Päätuomari siirtyy tuomaritelineelle ja sen jälkeen tuomari voikin antaa joukkueelle luvan astua kentälle. Kun joukkueet ovat kentällä, tuomari joko tarkistaa heidän sijaintinsa aloitusjärjestyslipukkeesta (jos on kaksi tuomaria) tai aloitusjärjestys tarkistetaan kentältä tai

ilmoitetaan suullisesti kirjurille, joka nostaa kätensä ylös ollessaan valmis. Pallo toimitetaan syöttövuorossa olevalle pelaajalle ja tuomari kysyy vastaanottavan joukkueen pelikapteenilta, ovatko he valmiina. Huomaa, että joukkueen kapteeni ei välttämättä ole kentällä pelin alkaessa tai hän saattaa poistua sieltä. Sellaisessa tilanteessa kysytään valmentajalta, kuka on pelikapteeni kentällä. Jos hänetkin vaihdetaan pois, kysytään seuraavaa jne. Jos joukkueen kapteeni ei ole kentällä, niin viimeisin nimeäminen määrää pelikapteenin.

Ottelun aikana

Ottelun aikana ja erityisesti pallon ollessa pelissä on tuomarilla valtavasti asioita, joihin pitäisi kiinnittää huomiota. Ajan myötä ja kokemuksen karttuessa suuri osa niistä alkaa vähitellen tapahtua automaattisesti, ja tuomari oppii myös tunnistamaan ne paikat, joihin ei yksinkertaisesti ole mahdollista keskittyä täysimääräisesti silloin, kun on viheltämässä yksinään. Keskeisintä yksin viheltäessä on pallorallin aikana seurata palloa. Jos ei apuna ole rajatuomareita eikä verkkotuomaria, niin ylityskaistan rikkeiden valvominen tuomaria vastapäisellä puolella on lähestulkoon mahdotonta muissa kuin aivan ilmiselvissä tilanteissa. Sama koskee torjuntakosketuksia tuolla ”piilossa” olevalla puolella. Niistä ei ole syytä häkeltyä, vaan todeta vain tyynesti asian mahdottomuus: yksin niitä on mahdotonta nähdä, mutta joukkueet voivat kernaasti asettaa tuomarin avuksi rajatuomarin. Jos rajatuomareita ei ole, niin on tuomari yksin tekemässä päätökset.

Käsimerkeistä on tärkeää huomioida se, että tuomari ei koskaan näytä kahta merkkiä samaan aikaan. Ei esim. näytetä yhdellä kädellä kenttään ja toisella aloittavaa joukkuetta. Aina kun vihelletään pilliin, tehdään vihellys ja käsimerkki erillisinä. Vihelletään, annetaan läsnäolijoille aikaa kuulla vihellys ja kääntää huomionsa tuomariin, ja vasta sitten näytetään käsimerkki, joka kertoo miksi vihellettiin. Poikkeuksena tähän ovat ne vihellykset, joilla tuomari ”puhuttelee” joukkueita, esim. huomauttaakseen, että aikalisä päättyi jo hetki sitten, ja nyt olisi todellakin aika jatkaa peliä, ennen kuin siirrytään viivytyssanktioihin.

Peliin liittyvien vihellysten tulee olla niin kuuluvia, ettei kukaan joudu arvuuttelemaan, vihelsikö tuomari vai ei. Terävä, jämäkkä vihellys antaa muutenkin sellaisen kuvan, että tuomari tietää täsmälleen mitä on tekemässä, vaikka todellisuudessa olisikin hieman epävarma.

Vihellyksen rytmitys on sellainen, että vihellys tulee nopeasti, heti, kun pallo on esim. osunut lattiaan. Sen jälkeen ei ole kiire, vaan kerätään tieto rajatuomareilta ja verkkotuomareilta, ja sitten tehdään päätös, ja näytetään käsimerkit. Rytmitys on sama, vaikka rajatuomareita ja verkkotuomaria ei olisikaan: edelleen vihellys nopeasti, ja sitten ehditään harkita, oliko se pallo nyt kentässä vai yli, ja tehdä päätös. Kun tällaista rytmiä pidetään yllä koko ajan, ei ulkopuolinen katsoja voi mitenkään nähdä, minkä pallon kohdalla tuomari todella harkitsi päätöstään ennen sen näyttämistä.

Joskus pelaajat voivat olla voimakkaasti eri mieltä tuomarin kanssa siitä, mitä pelissä tapahtui. Heillä on oikeus spontaaneihin reaktioihin, mutta väittelyä tai jankkaamista ei tule sallia. Mikäli protestointi jatkuu liian pitkään tai toistuu jatkuvasti, kutsutaan joukkueen kapteeni puhuteltavaksi ja kerrotaan, että tuomarin näkemys asiasta oli tämä, ja sillä mennään. Jos protestointi jatkuu edelleen tämän jälkeen, on syytä siirtyä kortteihin. Keltainen kortti on sekin vain varoitus, mutta rauhoittaa silti usein tilannetta, kuten syytä onkin. Yksi puhuttelu ja yksi keltainen kortti per joukkue ottelun aikana ja sen jälkeen punainen kortti aina tarvittaessa (kuitenkin samalle pelaajalle punainen vain kerran). Korttien antamista ei tarvitse pelätä, sillä on joukkueille itselleenkin parempi, että he saavat keltaisen kortin ajoissa, eivätkä jotain vakavampaa vasta myöhemmin. Yksittäiseen tekoon voidaan suoraankin antaa pelaajalle tai joukkueen penkillä olevalle esim. punainen kortti, jos se on vakavuudeltaan räikeän käytöksen arvoinen.

Pelin aikana kannattaa jokaisen erän alusta pitäen opetella muistamaan, millä pelipaikalla passarit ovat ja miten ne sijoittuvat toisiinsa nähden. Passarien kanssa katsotaan myös heitä rotaatiossa vastapäinen pelaaja, eli hakkuri. Näitä pelaajapareja tarkkailemalla pärjää jo varsin pitkälle molempien joukkueiden syöttöjärjestyksen suhteen. Pelin edetessä oppii kyllä muistamaan muidenkin pelaajien paikat, jos sitä vain yrittää. Tämä on myöskin seikka, joka helpottuu todella paljon kokemuksen karttuessa. Useimmat joukkueet käyttävät aivan samanlaista pelisysteemiä, jolloin vastaanottavan joukkueen paikat pystyy tarkistamaan nopeasti yhdellä silmäyksellä.

Ottelun jälkeen

Heti kun päätösvihellys on vihelletty, päätuomari tulee alas telineeltään, ja muut tuomarit tulevat hänen luokseen ja kiittävät ottelusta. Joukkueet kokoontuvat omalle takarajalleen yhteen, ja sen jälkeen tuomarilta luvan saatuaan lähtevät jonossa kohti tuomaristoa. Ensin kapteenit kättelevät kaikki tuomarit, ja sen jälkeen joukkueet kättelevät jonossa toisensa. Valmentajat ja muut penkillä olleet ei-palaajat eivät mene takarajalle, vaan he kättelevät halutessaan tuomariston vasta sitten, kun tuomarit lähtevät kirjurinpöytää kohti joukkueiden mentyä. Sitten tuomarit kiittävät kirjuria, pyytävät kapteenien allekirjoitukset, tarkistavat pöytäkirjan ja allekirjoittavat sen itse.

Ottelun tulos ilmoitetaan sarjamääräysten mukaisesti tulospalveluun ja pöytäkirja lähetetään eteenpäin. Vaikka jossain pöytäkirjaversiossa lukeekin, että nämä tehtävät ovat päätuomarin vastuulla, määräytyy todellinen vastuu sarjamääräysten mukaan. Nyrkkisääntönä voisi kuitenkin sanoa, että hoitakoon tulospalvelun se, joka siihen helposti kykenee. Sama koskee pöytäkirjaa niissä sarjoissa, joissa se lähetetään ensisijaisesti skannattuna sähköpostilla. Poikkeuksena tietysti se, jos ottelusta tehdään vastalause. Silloin tuomarin on syytä toimittaa itse pöytäkirja eteenpäin. Tuomarin on kuitenkin syytä varmistaa, että ottelun tulos näkyy tulospalvelussa ja tarvittaessa ilmoittaa puutteista sarjanhoitajalle.

Käyttäytymissäännöt ovat voimassa niin kauan kun ottelutapahtuma kestää. Jos pelaaja syyllistyy vaikkapa pukuhuoneessa sellaiseen käytökseen, joka ottelun aikana olisi johtanut rangaistukseen tai vakavampaan seuraukseen, siitä tehdään erillinen selvitys ja kerrotaan joukkueen jäsenelle hänen oman selvityksen tekemisestä ja kyseisen sarjan kurinpitoyksikkö käsittelee tapauksen. Käytännössä tällaiset tapaukset ovat hyvin harvinaisia, ja hyvä niin.

10. EROTUOMAREIDEN JATKOKOULUTUS

Nuorisotuomari	**Pöytäkirjakurssi**
Peruskurssi ---> III lk	Aluekouluttaja kouluttaa
Jatkokurssi ---> II lk	Aluekouluttaja kouluttaa
Luokkakorotus I lk	ETR/luokkakorotusryhmä kouluttaa
Pääsarja- ja liigatuomariryhmä	ETR nimeää
Kansainväliset tuomarit	ETR esittää kv-kurssille

Huom!
Luokkien välillä on suositeltavaa toimia erotuomarina vähintään 2-3 vuotta.

Jatkokurssi III -> II lk:n
Koulutus alueella aluekouluttajan toimesta.
Mahdollisuus kaikilla III lk:n tuomareilla seuraavin edellytyksin:

1. aktiivinen erotuomaritoiminta ja erotuomarivuodet
2. aktiivinen osallistuminen alueen koulutustilaisuuksiin
3. pöytäkirjakurssi käyty

Aluekouluttaja voi erikoistapauksissa poiketa annetuista ohjeista.

Luokkakorotus II -> I lk:n
koulutus ETR/luokkakorotusryhmän toimesta.
Aluekouluttaja tekee ehdokkaista esityksen ETR/luokkakorotusryhmälle.
Lopullisen valinnan korotuksiin pääsylle tekee luokkakorotusryhmä.
Aluekouluttaja suorittaa ehdokkaiden valinnan **alueen tarpeiden mukaan** seuraavin perustein

1. aktiivinen erotuomaritoiminta
2. aktiivinen osallistuminen alueen koulutustilaisuuksiin
3. erotuomarivuodet.

Ikäraja luokkakorotukseen:
I lk suositus, alle 45 vuotta

ETR/luokkakorotusryhmä voi erikoistapauksissa hyväksyä luokkakorotukseen erotuomarin yllä olevasta poiketen.

11. LINKIT

Tässä on materiaalissa esiintyneet linkit muihin tiedostoihin ja verkkosivuihin:

Lentopallon säännöt:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/kilpailusaannot-sarjamaaraykset-ja-poytakirjat/lentopallon-kv.-pelisaannot.html
ja
http://www.keimolankaiku.fi/Lentis/Saannot/

Pienen pöytäkirjan täyttöohje:
http://www.lentopalloliitto.fi/media/lentopallon-tietopankki/erotuomarimateriaalit/poytakirjat/pienen-poytakirjan-tayttoohje-14-9-2014.pdf

Kilpailusäännöt:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/kilpailusaannot-sarjamaaraykset-ja-poytakirjat/liiton-kilpailusaannot.html

Sarjamääräkset:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/kilpailusaannot-sarjamaaraykset-ja-poytakirjat/liiton-sarjamaaraykset.html

Erotuomarilisenssi ja aluekouluttajalle ilmoittautuminen
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/lisenssit/erotuomarilisenssit.html ja
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/erotuomaritoiminta/lomakkeet-ja-ohjeet-casebook/tuomarin-ilmoitus-aluekouluttajalle.html

Tuomareiden tiedot:
https://lentopallo.torneopal.fi/taso/tuomarilista.php

Erotuomarimerkin tilaus:
http://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/kilpailu/erotuomaritoiminta/erotuomarimerkit-ja-asusteet.html